

А Н О Т А Ц И Я
НА МАТЕРИАЛИТЕ ПО ЧЛ. 65. ОТ ПРАСПУ

на главен асистент д-р Ани Иванова Кемалова
за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност "доцент"

май, 2018 г.

РЕЗЮМЕ - САМОПРЕЦЕНКА

**на научната продукция и публикациите
в специализираните научни издания, с които участвам в конкурса**
за заемане на академичната длъжност "доцент", обявен в ДВ 33/17.04.2018 г.

В настоящия конкурс участвам със следната научна продукция, която не съм представяла пред Специализирания научен съвет по езикознание към ВАК за придобиване на образователната и научна степен "доктор":

I. Монография:

(1). *Диахронната лингвистика и предизвикателствата на днешната образователна ситуация*. Пловдив, 2018¹, 197 с.

II. Научни статии:

(2). *Някои ортографични правила на Судац от XVII век в контекста на средновековната южнославянска правописна традиция*. - Научни трудове на Пловдивски университет, т. 41, 2003, с. 209-218.

(3). *Някои бележки върху диахронията на местоименната система (По материали от сборника Судац от XVII в.)*. – В: Юбилеен сборник в чест на 60-годишнината на доц. д-р Пеню Пенев. Пловдив, 2006, с. 114-119.

(4). *Алтернативни средства в обучението по диахронно езикознание*. В: Юбилеен сборник по случай 60-годишнината на доц. д-р Иван Чобанов. Пловдив, 2009, с. 151-156.

(5). *A greek loan in bulgarian language*. - Балканско езикознание, XLVIII, 1-2, 2009, с. 139-143.

(6). *Глоси и интерполации в старите славянски юридически текстове*. В: Научни трудове - ФФ на ПУ, том 48, кн.1, СБ.А, 2010, с. 505- 510.

(7). *За Софийския препис на Сборника Судац и неговото място в изучаването на българската езикова история*. В: Проблеми на историческата лексикология и лексикография, сборник статии по проект „Компютърни и интерактивни средства за исторически езиковедски изследвания", София, 2011, с. 67-74.

(8). *Наблюдения върху употребата на някои нелични глаголни форми в така наречения Кесариев препис на Паисиевата "История"*. В: Научни трудове - ФФ на ПУ, том 50, кн. 1, СБ. А, 2012, с. 237-246

¹ Текстът на разработката е предоставен на вниманието на академичния колектив на ФФ на ПУ "Паисий Хилендарски" в ръкопис през 2017 година.

(9). *За някои синтактични специфики на средновековния юридически текст.* Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски“. Том 51, кн. 1, сб. А. Пловдив, 2013, с. 23-31.

(10). *Книжовна норма и народноезикови черти в един новобългарски писмен паметник.* В: Научни записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки. Випуск III. Бердянськ, 2014, с. 122-130

(11). *Обектна и субектна реприза в синтактичната структура на славянския юридически текст.* БЕ, № 63, Приложение, посветено на 1100-годишнината от успението на св. Климент Охридски. ИК ЕМАС, София, 2016, с. 125-137.

(12). *Езикова компетентност и интуиция - успешната формула за работа с едно нестандартно помагало по старобългарски език.* В: Сборник по проект НИ15-ФЛФ-015 на тема „Интуиция и компетентност в езика, литературата и образованието. Пловдив, 2017, с. 98-105.

III. Научнопрактически издания:

(13). Един юридически сборник от XVI век .Речник-индекс. УИ "Паисий Хилендарски", Пловдив, 2016, 366 с.

(14). Помагало по старобългарски език. Фонетика. Първо издание 2012; Второ преработено издание. УИ "Паисий Хилендарски", Пловдив, 2016, 160 с.

(15). Помагало по старобългарски език. Морфология. УИ "Паисий Хилендарски", Пловдив, 2016, 160 с.

Публикациите, които предлагам за участие в настоящия конкурс и като такива са обект на тази анотация, илюстрират научната ми работа в няколко тематични полета.

- В основния хабилитационен труд **"Диахронната лингвистика и предизвикателствата на днешната образователна ситуация"** (1) се пресичат интересите ми в областта на българската диахронна лингвистика в два основни аспекта: с оглед на нейното място и значение в съвременното научно познание; спецификите на организация и осъществяване на учебния процес във висшето образование, както и учебното съдържание в дисциплините от направление *История на българския език* като научна същност и технологични параметри. Монографията представя една концепция за отношението към различни аспекти на особеностите на диахронната езиковедска материя в контекста на съвременната образователна ситуация. Акцентът се поставя върху значимостта на извънаудиторната студентска учебна активност и инструментите за нейното обезпечаване, контролиране и оценяване.

Книгата е организирана в няколко части.

В началото съм изложила мотивите, които пораждат интереса ми към тази проблематика. Направен е подробен обзор на основните фактори, съставляващи обективната среда, в която се налага нуждата от нестандартен подход към образователния процес в сферата на висшето образование. Като част от обосновката са

проследени етапите от реализацията на идеята за конвергенция на образователните стратегии и политика на европейските държави. Посочват се ангажиментите, които България поема, подписвайки Болонското споразумение (1999 година), с което се поставя и началото на въвеждането на кредитната система в сферата на българското образование. Като част от общоевропейските механизми за постигане на цялостната стратегия (Европейският съюз да стане най-конкурентното и динамично икономическо пространство в света, базирано на знание, което да гарантира дългосрочен икономически растеж и по-добра професионална реализация и социална кохезия на европейските граждани), въвеждането на системата за натрупване и трансфер на кредити е едно от най-важните условия за интеграцията ни в този процес. Именно затова застъпвам мнението, че реалното (а не само формалното) прилагане на всички нейни параметри и възможности, които предоставя, е от първостепенна важност. В тази връзка разглеждам и някои обструктивни тези, които се противопоставят на цялостната идея за пазарно ориентираното образование, поставяйки общественото и личното благо на антагонистична основа. Защиствам постановката, че стратегията за промяна в цялостния образователен модел на обучение, което да е организирано около студента (базирано на прагматичните цели на пазара на труда, но съхраняващо академичните принципи за висок научен квалитет), е единственият път, по който да се достигне баланс между интересите на личността и обществото.

Съществена част от концептуалната обусловеност е нормативната уредба на Република България в сферата на висшето образование, която е синхронизирана с изискванията на Болонското съглашение и произтичащите от него инициативи и регламенти. Специално обръщам внимание на методиката, по която се композират основните съставляващи от процеса на обучение в хуманитарните специалности, от което произлиза и кредитният баланс в рамките на една дисциплина и нейната относителна тежест в целия образователен цикъл. Наред с редица значими фактори за пълноценното и правилно прилагане на СНТК, които систематизирам в тази глава, акцентирам върху факта, че кредитната тежест на часовете за самоподготовка трябва да бъде не по-малко от 50% от целия кредитен актив от общата студентска заетост по една дисциплина.

В частта, която съм нарекла *Конкретика на реалността*, правя сравнение на всички специалности във ФФ на ПУ "Паисий Хилендарски", които включват предмет/и от направлението "Историческа лингвистика (български език)" и в двете форми на обучение (РО и ЗО) за период от 10 години (2008-2017г.), като разглеждам всички видове студентска заетост в техния абсолютен брой, средни стойности и процентно съотношение и съответния кредитен актив. Целта ми е да докажа твърдото си убеждение, че обгрижването на часовете за СП на студентите и ангажиментът към тяхната извънаудиторна заетост е равноправна част от задълженията на преподавателя. А това се реализира чрез коректна регламентация и достойно оценяване на този труд.

Излизайки от това разбиране, представям идейната и аналитична основа, структурното и съдържателно естество на една своя разработка - учебно пособие в две книги, което в тясната си прагматика е предназначено за самостоятелна подготовка по предметите от направление "Историческа лингвистика", като фокусът е концентриран върху материала от университетския курс по старобългарски език.

В този контекст са разположени следващите части на монографията, които включват:

- Преглед на спецификите и съдържанието на публикуваните до момента материали за практическа работа с български диахронен езиков материал;
- Основните цели на пособието и начините за реализацията им;
- Подробен анализ на моториката и учебното съдържание на двете презентирани книги.

Поради уникалната му структура и функционалност, които дават възможност за широка приложимост в много и различни области, пособието е сертифицирано от Патентното ведомство на Република България като **"Полезен модел"** на учебно помагало, защитен и регистриран с № 2630 от 06.07.2017 г. Това е първото учебно пособие от книжен тип, прилагано у нас в областта на хуманитаристиката, което получава признание за **изобретение** по смисъла на *Закона за патентите и регистрацията на полезните модели*.

Своеобразен показател за оценката, която ръководството на ПУ "Паисий Хилендарски" дава на успешни регистрации по ЗППМ, личи и от високия точков актив (в сравнение дори със защита на дисертация или хабилитационен труд), който е предвиден в проекта за индивидуално отчитане на научноизследователската дейност на преподавателите. Красноречив е и фактът, че дори само заявки за регистрация, на които предстои да бъдат разгледани от експертните комисии към Ведомството, са предложени за премиране в този проект.

- Основният труд, с който участвам в хабилитационната процедура, е резултат от дългогодишен интерес и целенасочени последователни усилия, което се потвърждава и от привлечените в тази анотация научни статии (4, 12) и научнопрактически издания (14, 15), инспирирани от същата проблематика. В тях се обсъждат теоретично и се предлагат на практика нестандартни решения за осъвременяване на подхода към езиковото обучение, като е поставен нарочен акцент върху българската диахронна лингвистика.

Статията **"Алтернативни средства в обучението по диахронно езикознание"** (4) разглежда въпроса за потенциала на електронните ресурси и интегрирането на учебния материал в дигитална среда. Предложени са модели на тестове по дисциплините *старобългарски език* и *история на българския език*, реализирани в интернет пространството. Споделят се графичните и други технологични проблеми, които възникват в процеса на създаването им, както и предложение за решаването им.

Публикацията **"Езикова компетентност и интуиция - успешната формула за работа с едно нестандартно помагало по старобългарски език"** (12) запознава с идейната платформа, с техническото и съдържателно конструиране, както и с принципите на работа с практическо пособие по старобългарски език, което е реализирано конкретно чрез книгите **"Помагало по старобългарски език. Фонетика"** (14) и **"Помагало по старобългарски език. Морфология"** (15).

• В обсега на научните ми търсения далеч не е изгубила актуалност и славянската юридическа книжнина, чието проучване беляза началото на изследователската ми работа. Даже напротив. Наред с тематичното поле на лексикалните, ортографичните и текстологичните характеристики на старите правни паметници (представени тук в материали 2, 5, 6, 7, 13), които са обект на мой отколешен интерес, съм разширила диапазона на усилията си чрез разработки с фонетичен, морфологичен и синтактичен фокус (2, 3, 9, 10, 11, 13). • Някои от включените тук публикации (8, 10) разкриват и една страна от изследванията ми върху текстове, които напускат юридическите жанрови и тематични граници.

а) Лексикалните проучвания обхващат както по-многопластово представяне на словния състав на отделни писмени паметници, така и изследвания върху конкретни думи.

Статията **"За софийския препис на сборника Судац и неговото място в изучаването на българската езикова история"** (7) разглежда тази законодателна компилация в контекста на историческата лексиколожка и лексикографска проблематика (източниците за извличане на изворов материал като предметен и темпорален обхват; методологични аспекти на изследванията и други).

В тази връзка, но с научноприложна насоченост, е и книгата **"Един юридически сборник от XVI век. Речник-индекс"** (13). В нея са включени всички 24552 словоупотреби, ексцерпирани от обособената юридическа част на ръкопис със смесено съдържание.

За илюстрация на по-тясно фокусираните си лексикални разработки съм избрала статията **"A greek loan in bulgarian language"** (5). Предмет на анализ е гръцката заемка *пизма*. Разглеждат се някои страни на словообразователните възможности на корена на думата в същото семантично поле (*пизматор*, *пизмания*, *пизмене*, *пизмя*), както и тяхната представителност в българските диалекти.

б) Фонетичните явления в българската езикова диахрония и тяхната репрезентация в различни ортографски системи са обект на следните представени в настоящата анотация материали,²:

(13) **"Един юридически сборник от XVI век . Речник-индекс"**. На страници 7-19 от книгата са разгледани палеографските и езиково-правописни особености на л. 20-126v от ръкопис № 101(36) от сбирката на НБ "Иван Вазов". От изнесените данни, които с оглед на предназначението на речника нямат претенция за изчерпателност, се прави извод, че определянето на редакцията на ръкописа като "сръбска" би претърпяло известна корекция при едно бъдещо детайлно проучване на паметника. Посочват се и регистрираните употреби на графемата голяма носовка в етимологична позиция на задната носова гласна.

(2) **"Някои ортографични правила на Судац от XVII век в контекста на средновековната южнославянска правописна традиция"**. В резултат на детайлното обследване на ортографичната система на текста се прави заключението за пресечено влияние както на Евтимиево-ресавските, така и на рашките правописни модели.

² Подредени по датировката на изследваните писмени паметници.

(10) **"Книжовна норма и народноезикови черти в един новобългарски писмен паметник"**. Изследването е базирано върху текста на един малко познат (т.н. Кесариев) препис на История славянобългарска. Ръкопис от XIX век (№ 125 от сбирката на НБ "Св. Св. Кирил и Методи"). Проследяват се графемните репрезентации и фонетична стойност на ятовата гласна, предната и задната назални гласни, еровите гласни, йотувана гласна *a* и гласна ери. Анализът защитава разбирането за взаимното (двустранно) повлияване между народния език и неговата кодифицирана форма. Доказва се фактът, че императивността на норматива отстъпва пред естествените и закономерни промени в живата реч, когато количеството на различията помежду им достигне критичната точка на квантитетна трансформация.

в) Интересите си към морфологичното и синтактичното езикови равнища презентирам тук в следните материали:

(8) **"Наблюдения върху употребата на някои нелични глаголни форми в така наречения Кесариев препис на Паисиевата "История"**. Разгледано е наличието на архаични инфинитивни форми и структурните им наследници, както и по-специални употреби на елементи от партиципиалната система, които добавят известен принос към проследяването на естествените процеси в развоя на българските причастия и тяхната книжовна рефлексия.

Историческият поглед към езиковото изграждане на специализираните юридически текстове е залегнал в концепцията и съдържанието на:

(3). **"Някои бележки върху диахронията на местоименната система (По материали от сборника Судац от XVII в.)"**. Разгледани са всички видове прономиналии, употребени в конкретния юридически текст, и тяхната формална и семантична характеристика, обусловена от тематичните и жанрови обособености на ръкописа.

(9) **"За някои синтактични специфики на средновековния юридически текст"**. В публикацията се наблюдават едносъставните безлични изречения в структурата на юридическите средновековни писмени образци. Изследва се и до каква степен структурният тип изречение способства текстът да обслужи функционалната си предназначеност. Анализираният материал е извлечен от два ръкописа: Мерило праведно – XIV век и Сборник със смесено съдържание – XVI в.

(11) **"Обектна и субектна реприза в синтактичната структура на славянския юридически текст"**. Освен продължаващата основна линия на проучване, която е сигнализирана в заглавието (структурата на юридическите текстове), тук данните от примерите за обектна реприза се интерпретират в светлината на някои от разпространените теории за нейния произход и причини за възникване, доколкото тя е част от балканския облик на българския език. Като резултат от изследването се посочват някои особености на конструктивните и функционални параметри на анализирания синтактични единици. Изказва се мнение и по въпроса за връзката на явлението с декомпозицията на сложното склонение при имената и изобщо с аналитичните тенденции в българския език.

г) Когато предмет на анализ е архаичен езиков материал, неизбежно присъства известен задължителен текстологически аспект. В тази връзка повечето от предложените тук научни разработки съдържат в една или друга степен такъв елемент. В най-преднамерен план обаче той се открива в статията **"Глоси и интерполации в старите славянски юридически текстове"** (6). В нея се разглеждат неорганични части (глоси и интерполации) в текстовете на три юридически преводни писмени паметника. Анализът е концентриран върху тяхната семантична и структурна характеристика. В заключение се установява значителната роля на текстовите добавки за изследване на актуалността на думи и изрази, които намират място в правните текстове по силата на книжовната традиция.

май, 2018 г.
гр. Пловдив

Изготвил:.....
/гл. асистент д-р Ани Кемалова/